

חברות אמיתית במגילת אסתר

נתנאל אלישיב

במגילת אסתר אנו רואים איך ההנהגה האלוקית יורדת עד לדיוטות תחתונות וטבעיות, איך היא סוללת את הדרך לישועתם של ישראל דרך מערכות היחסים הסבוכות והאינטריגות של הדמויות במגילה. כמעט כל הדמויות במגילה מחופשות בדרך כזו או אחרת, ואין תוכן כבד. לכאורה, במקום בו יש יחסים מתוחים וניגודים אישיים, יש מקום לצפות לגודש של דיבורים קשים, של ביקורת והקפדה. אולם אם נתבונן בדפוס התקשורת בין הדמויות במגילה, נגלה רק פעם אחת בה מופיע דיבור בסגנון כזה, והוא דווקא בין שתי הדמויות הקרובות ביותר, מרדכי ואסתר.

כאשר אסתר, מתוך חשש מוחשי לחייה, ממאנת לגשת אל אחשורוש, מרדכי עונה לה קשות: **"אל תדמי בנפשך להימלט בית המלך מכל היהודים. כי אם החרש תחרישי בעת הזאת, רווח והצלה יעמוד ליהודים ממקום אחר, ואת ובית אביך תאבדו..."**

אסתר ד יג-יד

לעומת זאת, בשאר מערכות היחסים במגילה אנו רואים בעיקר מתק שפתיים ודיבור של חנופה, כשהכל ספוג באווירה של הוללות ושתיית יין. איננו רואים שיחה קשה בין אחשורוש לושת, וגם כשאחשורוש כבר חושד בהמן ומשפיל אותו בצוותו עליו להוביל את מרדכי ברחבי שושן על סוסו של המלך, הוא הולך סחור סחור ואינו מסביר לו מדוע הוא כועס עליו. גם המן מקבל את הדברים בהכנעה, ואינו מנסה לבטל את רוע הגזירה, או לפחות להביע את הטרוניה שלו על הגזירה של אחשורוש.

אולי ניתן ללמוד מעובדה זו דבר מה על חברות אמיתית.

בעוד שחבר רע מחניף לחברו, ונוטע בו את התחושה השגויה כאילו הצדק תמיד עמו, ולעולם אינו עם זולתו, חבר טוב, ידיד אמת, הוא דווקא מי שיודע להוכיח את חברו. מובן שאיננו מדברים על ביקורת תכופה, או ביקורת בעניינים של מה בכך, אלא על ביקורת ביחס לדבר חשוב, הניתנת רק במינון סביר.

וכך ממליץ לנו בעל 'אורחות צדיקים':

והתחבר עם כל אדם שתלמד ממנו דברים, אשר יביאוך לעבודת הבורא יתברך... קנה לך חבר המוכיח אותך בעשותך שלא כהוגן, והמלמדך לעשות הטוב, והעוזר אותך בנפשו ובממונו – וזהו חברך הנאמן. אבל חבר המחניף והמיישר לך טעותך ושגגתך, והמנחם אותך על מעשיך הרעים – הסתלק מעליו.

"אורחות צדיקים", שער האהבה.

המשנה באבות (פרק ב משנה ט) אומרת: "איזוהי דרך ישרה שידבק בה האדם? רבי יהושע אומר: חבר טוב". ומהי ההגדרה לחבר טוב? רבינו עובדיה מברטנורא מסביר: "שמוכיחו כשרואה אותו עושה דבר שאינו הגון" (ראה הרחבה ב'לאמונת עתנו', חלק ז עמ' כא-כב).

בעל ענווה מחפש לו חברים שיסייעו לו להשלים את חסרונותיו, בעוד שבעל הגאווה מקיף עצמו ב"אומרי הן". גם לכך יש לנו דוגמא בולטת במגילה: המן הרשע. המן מתואר כמי שמשתף את הפמליה שלו בצרותיו ובתכניותיו. בעת שיכרון הכוח המגלומני שלו, איש מפמלייתו אינו מנסה לעצור בעדו, אדרבה, כולם מעודדים ומשלהבים אותו: "ותאמר לו זרש אשתו וכל אוהביו: יעשו עץ גבוה חמישים אמה, ובבוקר אמור למלך ויתלו את מרדכי עליו..." (אסתר ה' יד). המן שומע מהם בדיוק את אשר רצה לשמוע, על כן "וייטב הדבר לפני המן".

מה סופן של שתי ההנהגות השונות הללו? מרדכי ואסתר מסיימים את המגילה כשהם באחדות אידיאלית, בעוד שושתי נהרגת (כך בפשטות) על ידי אחשוורוש, וכך גם המן, לא לפני שאותה פמליה שהמליצה לו ללכת עד הסוף במלחמתו ביהודים מתנערת מאחריות ונוטשת את ספינתו הטובעת: "ויאמרו לו חכמיו וזרש אשתו אם מזרע היהודים מרדכי אשר החילות לנפול לפניו, לא תוכל לו, כי נפול תיפול לפניו" (אסתר ו' ג). בסופה של החברות המיוסדת על טשטוש יבוא הפיצוץ.

נאמר שצד הטומאה מתחיל בחיבור ומסתיים בפירוד, בעוד שצד הקדושה תחילתו בפירוד וסופו בחיבור (מובא ומוסבר באורות הקודש, חלק ב' עמ' תמ-תמא). בעולם השקר מרבים לדבר על אחדות, שלום ואהבה, וכלפי חוץ מחליקים את הבעיות, ומכיוון שהבעיות לא מטופלות, בהכרח יבוא הסוף המר. אולם בעולם של אמת, לא נותנים לבעיות להתפתח לממדים הרסניים, וכך נסללת הדרך לאהבת אמת, ולהליכה משותפת בדרכי ד'.